

Лекція 4

Тема: Організація і техніка племінної справи у свинарстві.

План

1. Значення племінної справи у збільшенні продуктивних і племінних якостей свиней.
2. Особливості племінної роботи та розведення свиней у господарствах різних типів (племзаводах, племрепродукторах, товарних господарствах), підприємствах із племінної справи.

1. **Племінна справа** - це система зоотехнічних, селекційних та організаційних заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей свиней. Зоотехнічні заходи передбачають, насамперед, проведення цілеспрямованого добору (відбору) та підбору, методів розведення, вирощування ремонтного молодняку, оцінки племінних тварин за генотипом та фенотипом, своєчасне ведення племінного обліку тощо.

Племінна справа у свинарстві повинна проводитись у всіх господарствах, але рівень її ведення різний і залежить, насамперед, від категорії господарств.

Племінні заводи (ПЗ) удосконалюють існуючі і створюють нові породи, заводські типи, лінії та родини, проводять їх апробацію, оцінюють кнурів і свиноматок за власною продуктивністю і якістю нащадків, вирощують якісний ремонтний молодняк для власних потреб, реалізують племінний молодняк для інших племзаводів, племрепродукторів, товарних господарств.

Тварини племзаводу входять до активної частини породи, що забезпечує селекційний процес. У відповідності з нормативно-правовими актами з питань племінної справи у тваринництві такі підприємства також повинні проводити ідентифікацію, генетичну експертизу походження тварин, автоматизований індивідуальний облік продуктивних і племінних якостей тварин, щорічно проводити комплексну оцінку поголів'я свиней (бонітування). Племзаводи мають забезпечувати рівень годівлі тварин необхідний для реалізації їх генетичного потенціалу.

Племінні репродуктори (ПР) є суб'єктами підприємницької діяльності з розведення, вирощування і реалізації для відтворення високопродуктивних тварин визначеної породи з метою забезпечення потреб сільськогосподарських товаровиробників. У таких господарствах допускається одержання помісного (гібридного) молодняку для реалізації товарним господарствам. Діяльність і функції племрепродукторів проводиться в повному обсязі з вимогами племзаводів.

Для успішного виконання селекційних програм Законом України “Про племінну справу у тваринництві” передбачено мінімальне поголів’я племінних тварин у кожному суб’єкті племінної справи. Так кількість основних свиноматок у племзаводах, які розводять свиней I групи повинно бути не менше 130 гол., II групи порід - 70 гол., III групи порід - 100 голів.

У племрепродукторах: I групи порід - 80 голів, II - 40 голів, III - 60 голів. Кількість кнурів-плідників у племзаводах і племінних репродукторах у розрахунку 1 виробник на 10 основних свиноматок.

2. У *племінних господарствах* (племзаводи, племінні репродуктори) зосереджена найбільш продуктивна частина поголів’я порід, які розводять у країні. У багатьох із них, особливо в державних племзаводах, тварини відрізняються виключно високими продуктивними якостями і цінними племінними властивостями. Основну селекційну роботу проводять державні племінні заводи. Вони постійно удосконалюють породу, яку розводять, створюють нові типи, лінії і родини з підвищеним рівнем продуктивності, проводять оцінку свиней за фенотипом і відгодівельними якостями потомства, використовують спрямований відбір та індивідуальний підбір тварин, що забезпечує прогрес породи. Із основного складу кнурів і свиноматок в цих господарствах відбирають 25-30 % найцінніших тварин у провідну групу стада. Показники продуктивності свиноматок провідної групи на 15-20% повинні перевищувати середні показники стада. Як правило, від свиноматок і кнурів провідної групи селекціонер відбирає високоцінний молодняк для ремонту власного стада, а від решти свиноматок і кнурів - реалізують іншим господарствам. У *племзаводах* свиноматок, як правило, парують природним методом. Основне стадо свиноматок і кнурів тут кожний рік поновлюють на 20-25 %. Окремих високопродуктивних тварин утримують у стаді до 5 років і старше. Від деяких свиноматок за період продуктивного використання одержують більше 1 0 0 поросят. Строк племінного використання свиней залежить від повноцінності їх годівлі і умов утримання, міцності конституції та індивідуальних особливостей.

Стадо будь-якого племзаводу поділяється на генеалогічні, заводські лінії кнурів і родин свиноматок. Для більш ефективного ведення селекційноплемінної роботи необхідно мати в стаді 4-5 генеалогічних ліній і стільки ж родин. При загальних, характерних для породи, ознаках лінії кнурів і родини свиноматок різняться між собою, мають своє заводське обличчя, що зумовлює необхідну різноманітність породи. Внутрілінійне розведення закріплює цінні ознаки тварин в лінії, а міжлінійні кроси сприяють подальшому прогресу стада і розширюють можливості відбору.

У племзаводах використовують, головним чином, неспоріднені поєднання кнурів та свиноматок. Але, в окремих випадках для закріплення та

консолідації у потомства цінних господарсько-корисних ознак видатного предка тут успішно використовують і споріднені парування.

Часто застосовують і такий прийом, коли кнурів окремих ліній передають в інший племзавод, а потім через 2-3 покоління їх нащадків повертають в попереднє господарство.

Багаторічна селекція в племзаводах за комплексом ознак сприяла утворенню в країні високопродуктивних стад. Однак, як показали спостереження, подальше поліпшення вже досягнутих високих показників за комплексом ознак стає менш ефективним. У зв'язку з цим, останнім часом більше уваги приділяється роздільній селекції тварин переважно за обмеженою кількістю ознак. Наприклад, частина племзаводів, де розводять свиней великої білої породи, ведуть селекцію на підвищення відтворних якостей. При цьому інші показники продуктивності підтримують на середньому для породи рівні. Інші племзаводи ведуть цілеспрямовану переважаючу селекцію на поліпшення відгодівельних і м'ясо-сальних якостей. При такому підході можливе використання ефекту гетерозису при внутріпородному розведенні.

Племінні репродуктори є базою розмноження порід, типів і спеціалізованих ліній, які створюють у держплемзаводах, є їх дочірніми підрозділами, працюють за єдиною селекційною програмою. Племінні репродуктори займаються відтворенням і вирощуванням молодняку, призначеного для ремонту користувальних маточних стад.

У всіх племзаводах, племрепродукторах застосовують метод чистопородного розведення. Племзаводи ремонтують своє основне стадо тільки власним поголів'ям. Племінні репродуктори, як правило, ремонтують вирощеним у себе молодняком і періодичним (один раз у 2-3 роки) завезенням високоцінних тварин із "своїх" племзаводів. На деяких племінних репродукторах вирощують двопородних або міжлінійних свинок для наступного схрещування в товарних маточних стадах. В залежності від форм організації виробництва свинини прийоми і методи племінної роботи зазначених господарств можуть мати свої специфічні особливості. Однак без змін залишаються три головних етапи її здійснення: відбір для наступного використання кращих тварин бажаного типу і напряму продуктивності; підбір батьківських пар для одержання потомства, що відповідало б передбаченим вимогам; цілеспрямоване вирощування молодняку для подальшого відтворення стада.

Одночасно слід зазначити, що перед селекціонерами стоїть завдання створювати нові породи, типи, лінії та їх кроси, придатні для інтенсивної м'ясної відгодівлі до живої маси 115-120 кг у 2 0 0 -2 10-денному віці при середньодобових приростах від народження до забою 575-600 г, витратах корму на 1 кг приросту 3,6-3,8 корм. од. при виході м'яса в тушах 60-62 %.

Успіх роботи селекціонера, особливо в племінних господарствах, великою мірою залежить від можливості швидкої й всебічної обробки даних племінного обліку. Ефективне використання комп'ютерної та обчислювальної техніки дає можливість значно прискорити обробку результатів зоотехнічного і племінного обліку. Для більш чіткої координації племінної роботи при інституті свинарства УААН створені ради по породах. Вони вивчають стан породи по кожному племгосподарству, впроваджують нові форми і методи вдосконалення тієї чи іншої породи.

Товарні господарства. Як уже зазначалося, племінну роботу необхідно вести в усіх господарствах, де має місце відтворення поголів'я. Недооцінка ролі племінної роботи в товарних господарствах ускладнює удосконалення племінних і продуктивних якостей породи в цілому. Навіть систематичне завезення невеликих груп племінних свиней в такі господарства без чіткої організації відбору кращих тварин і закріплення на місцях результатів багаторічної селекції, досягнутої в племзаводах, не може сприяти підвищенню або підтриманню на належному рівні продуктивності свиней в товарних господарствах.

Тому, характеризуючи племінну роботу в користувальних (товарних) господарствах, використовують поняття "система розведення" незалежно від того, належить вона до одного стада (система розведення в господарстві) чи поширюється на групу стада різної виробничої спеціалізації (регіональна система розведення). В обох випадках мова йде про ефективність використання порід, ліній при міжпородному схрещуванні чи гібридизації.

В основу внутрігосподарської системи розведення в спеціалізованому свинарському господарстві чи промисловому комплексі із замкнутим циклом виробництва найдоцільніше дотримуватися таких основних положень:

- чіткий структурний поділ свиней всього стада на племінну, товарну (репродуктори) і відгодівельну групи;
- відмову від саморемонту товарного репродуктора і перехід на ремонт цієї групи тільки свинками, вирощеними в племінному репродукторі;
- поєднання індивідуального відбору з груповим підбором;
- формування кожної виробничої групи стада за породним чи лінійним походженням.

Племінна робота при цьому повинна забезпечувати і в племінному секторі одержання та вирощування ремонтних свинок, які характеризуються міцною конституцією, високою багатоплідністю і хорошими материнськими якостями; в товарному репродукторі - одержання і вирощування поросят для відгодівлі, — які повинні характеризуватися вирівняністю, високою скоростиглістю, економною витратою корму на одиницю приросту і якістю туш відповідно стандарту. Практичне вирішення таких основних питань дає можливість:

- установити постійні зв'язки з племінними господарствами постачальниками кнурів для маточних стад племінного і товарного репродукторів та свинок для періодичного ремонту племінного стада спецгоспу чи комплексу;

- максимально використати ефект від чистопородного розведення, схрещуванні та гібридизації; - вирощувати високої якості чистопородних чи помісних свинок для ремонту товарного репродуктора.

Племінні репродуктори (сектори) по виробництву і вирощуванню ремонтних свинок у користувальному господарстві мають у своєму складі до 15 % середньорічної кількості свиноматок у стаді. Тут може використовуватися метод чистопородного розведення чи двопородне схрещування для одержання помісного молодняка. Свиноматкам племінного репродуктора і одержаному від них потомству створюють кращі умови годівлі і утримання з використанням літніх таборів і пасовищ. Саме тут найефективніше вирощувати свинок до парувального віку, а потім передавати їх на товарний репродуктор. Кнури-плідники, яких використовують як у племінному, так і в товарному репродукторах, повинні бути відомого походження, не нижче I класу за сумарною оцінкою, характеризуватися високою активністю і якістю спермопродукції.

Основним методом розведення у племінних репродукторах є чистопородне. Щодо методів відбору, підбору, нумерації і зоотехнічного обліку, то вони такі самі, як і для племінних заводів.

У товарних репродукторах використовують схрещування або гібридизацію, груповий підбір і спрощене ведення зоотехнічного обліку. Для первинного зоотехнічного обліку використовують картки і журнали за спеціально затвердженими формами. Свиноматки товарного репродуктора за сумарною оцінкою розвитку і продуктивністю повинні відповідати вимогам класу еліта та I класу. Щорічне вибраковування свиноматок тут становить 25-40 % і більше. Для більш ефективного виробництва свинини необхідно як можна довше використовувати високопродуктивних свиноматок у користувальному стаді. Цього можна досягти за рахунок високої якості основного стада племінного репродуктора і цілеспрямованим вирощуванням ремонтних свинок, організації повноцінної годівлі свиней усіх статевих-вікових груп.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке племінна справа?
2. Яка особливість організації племінної роботи у племінних і товарних господарствах?
3. Як планується племінна робота?